Novi list, 25.10.2021, str. 32, A3

Evidencijski broj / Article ID: 19811875
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

ZeKaeM Uz premijeru predstave »Ja sam ona koja nisam« Mate Matišića i

Mafija kao vlasnica Venerina brijega

Najnovija Matišićeva trijada jednočinki naslovljena »Ja sam ona koja nisam« u režiji Paola Magellija ukazuje na ogromni raskol između propisanih i življenih seksualnih običaja, pri čemu sve jednočinke zvuče kao vicevi i skečevi

Nataša GOVEDIĆ

Komad nije lako prihvatiti kao zrcalnu sliku suvremenog socijalnog trenutka

ZKM

U drugoj dekadi 21. stoljeća jasno je da se i nagonima (seksualnim) i emocijama (svekolikim) može manipulirati na mnogo surovih i nerijetko nepovratnih načina. Između »Dječjeg sata« Lillian Hellman iz 1934. godine u kojemu laž dviju učenica internata o lezbijskoj aferi profesorica i voditeljica internata postaje uzrok propasti triju osoba, preko Buñuelove »Ljepotice dana« (1967.) u kojoj ugledna kućanica odluči provoditi svoja popodneva kao prostitutka, a onda svakako i Mametovih »Seksualnih perverzija u Chicagu« (1974.) i »Oleanne« (1992.), gdje seksualne lagarije s velikim apetitom gutaju svoje lažljivce ili Von Trierove »Nimfomanke« (2013.), seksualnost je razotkrivena kao igralište mnogo dubljih fantazija, manjkova i politika negoli je to elementarna erotska gimnastika. I najnovija Matišićeva trijada jednočinki naslovljena »Ja sam ona koja nisam« u režiji Paola Magellija ukazuje na ogromni raskol između propisanih i življenih seksualnih običaja.

Objektifikacija uzvraća udarac

Prva dramska priča otkriva svijet noćnih klubova i njihove uigrane prostitucije, protiv čega maloljetna Nikolina protestira gnjevnim izrazom lica i neobičnim frizurama svoje vagine, za što je kažnjena. Druga nam predstavlja ženu koja uživa u vlastitoj objektifikaciji i sadomazohističkim »slatkim mučenjima«, no onda završi neželjeno silovana (baš kao stvarna glumica Maria Schneider tijekom snimanja filma »Posljednji tango u Parizu«). Tu je i potencijalno homoerotični par dvojice najboljih prijatelja koji jedan drugome pokazuju naročito uspješna »gutanja« penisa, vidljivo uživajući u erotici svoje zajedničke pornografije. Treća jednočinka izvodi na scenu »veliku majku« (i baku) manipulacija, koja cijeli život glumi suicidalnu depresiju i alkoholizam da bi time tobože »spasila život« svog (pre) osjetljivog muža. Njezina je logika da je bolje da se muž brine za nju, nego da zapušta i upropaštava samog sebe.

Ako ste pomislili da sve ove jednočinke zvuče kao vicevi i skečevi, u pravu ste. U njima nema dublje dramske razrade, baš kao ni u tekstovima Markiza de Sadea. Klizi se po površini društvenog licemjerja. Tu su pravi brehtijanski »poučni komadi«, u kojima (netipično za Matišića) susrećemo i dugačke didaktične solilokvije. Autorov je temeljni stav da se žene vrlo uspješno bore protiv vlastite objektifikacije i da za to imaju mnogo taktika, od ironizacije »lolitaštva« (glumljenja Lolite) do raznih aspekata kompleksnog emocionalnog ucjenjivanja i manipuliranja, zbog čega im ne treba nikakva zaštita. Ne samo da su moćnije od muškaraca, nego uvijek ima načina da ih oblikuju po vlastitoj želji. Čak i glamurozni videomaterijali Ivana Marušića Klifa prikazuju sadomazohisticu Ružu kao pravu indijsku božicu (s mnogo ruku i rasplesanih udova), dok sama činjenica da glumica Katarina Bistrović Darvaš više nego korektno i k tome napamet na ZKM-ovoj pozornici svira Scarlattija na akustičnoj gitari mnogo govori o tome što sve može vrhunska izvođačica kad se poželi poigrati pitanjem kako izgleda njezino skriveno performativno Ja. Pohvalno je što Magelli redateljski potiče i glumice i glumce da izađu iz psihološkog realizma i usmjere karakterizaciju svojih likova prema groteski: izobličenju ionako lažne socijalne konvencije. I ansambl zaista posvećeno pristupa Matišićevu predlošku.

Fantastičari kolo vode

Užitak u stiliziranom pretjerivanju i fantastičnim mogućnostima kazališne igre tako pokazuje Anđela Ramljak kao ljuta i pobunjena striptizeta Nikolina (doduše dikcija ove glumice sve je meketavije jednolična kako vrijeme odmiče), zatim i Barbara Prpić kao neurotično »čegrtava« supruga Ana uglednog profesora s pravnog fakulteta. Tu je afektivno impresivno bogata i kompleksna Lucija Šerbedžija kao sadomazohistična Ruža. Ugo Korani veoma nadahnuto igra entuzijastičnog jazzera Filipa, koji živi za promiskuitetni seks i svirku. No predstavu ovaj put »krade« ili lucidnošću predvodi glumac Filip Nola kao Susjed koji se dolazi požaliti, jer njegovu obitelj uznemiravaju orgazmički krikovi ljubavnog para koji živi s druge strane zida.

Na sceni je feministički komad - usredotočen na razobličenje ma čije pozicije žrtve

ZKM

Nola »gogoljizira« svoj lik, uplašen i od vlastite sjene, ali ipak prisiljen od uglednog ginekologa zahtijevati nešto tako bizarno kao tiše žensko stenjanje tijekom dana. Kako smo u satima nakon recentnih potresa imali prilike vidjeti naše susjede i same sebe u svim mogućim kombinacijama trenirki, kućnih ogrtača i dugih gaća sparenih s otmjenim večernjim cipelama, pohvalila bih i kostimografiju Marite Ćopo, posebno kad je u pitanju kostim Susjeda. To je zbilja burleskna odjevna svaštara, veoma uvjerljivo i duhovito složena. Scenograf Miljenko Sekulić smislio je da glumci vozikaju kućni namještaj scenom na kotačićima, čime je dodatno satirizirana ideja stabilnog doma. Treba pohvaliti i scenski pokret Anje Đurinović, kontinuirano svjestan da su karakteri ujedno i studije simboličkih gesti. Vrlo je domišljata i glazba Ivane Mazurkijević i Damira Martinovića Mrlea: raznolika kombinacija glazbenih stilova i njihovih namjernih i začudnih »sudara«, uvijek uposlenih komentatorski i refleksivno po priču i likove, a ne ilustratorski.

Muke po doslovnosti

Dio glumaca odlučio se i za realistični pristup likovima. Tako Maro Martinović igra preodveć »naivnog« i pasivnog profesora Ivana. Milivoj Beader je mafijaški glasan i sirov Jerkica. Doris Šarić Kukuljica nastupa u roli ogorčene Susjede s psima. Frano Mašković je tu kao ljubomorni i kasnije nasilni ginekolog Mihovil. Zoran Čubrilo je krotak i poslušan suprug Vlado. Urša Raukar je obiteljska velemanipulatorica Stanka, dok Dado Ćosić nastupa u ulozi njezina iznerviranog sina Janka. Urša Raukar pred sam završetak predstave ima uistinu potresnu filmsku dionicu nijemog plača nad bebinskom odjećom, projiciranu na velikom videozidu u

Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr

Novi list, 25.10.2021, str. 33, A3

Evidencijski broj / Article ID: 19811875
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

datelja Paola Magellija

stražnjem planu pozornice, ali na samoj sceni je vrlo emocionalno zatvorena i konvencionalna – i to u roli koja priziva divlju maštu. Ne znam točno koji stil glume i zašto zastupa glumica Hrvojka Begović, koja šetka scenom s maramom trbušne plesačice svezanom oko bokova i neprestano njima vrti na pornografski visokim štiklama, ali koja god da je motivacija u pitanju, izvjesno je da njena vesela egzibicionistička priredba nema veze s ulogom nesretne plesačice i majke koja je zadana Matišićevim likom Enise.

Dramaturginja Željka Udovičić Pleština nije nikakvim novim uvidima i postupcima intervenirala u Matišićev niz od tri jednočinke, niti vodila brigu o tome da bi se ovi komadi mogli spojiti s drugim dramoletima iz Matišićevih trilogija i kvadrilogija (koje ne oskudijevaju silovanim ženama i seksualnim egzibicijama). Ključne dramaturške doprinose predstavi stoga neočekivano donose videomaterijali, pokret i glazba, dok glumački ansambl još uvijek kalibrira svoju izvedbu i traži pravi ključ za Matišićevu grotesku seksualnog morala. Reakcije publike pokazuju se naklonima predstavi, barem sudimo li na temelju snažnog završnog aplauza i činjenice smijuljenja na račun dramatičareve sposobnosti da carevima društvenog ugleda doslovce ogoli stražnjice i demaskira seks izvan brakova i crkvenih zavjeta. Ali nešto u tom didaktičkom pakiranju drame »Ja sam ona koja nisam« istovremeno i odbija. Sva tijela koja vidimo na sceni nadasve su normativna.

Politika mafijaške čizme

Od obilja seksualnih devijacija i njihovih sloboda, tu je samo ženski sadomazohizam, koji ponovno kapitalizira služenje muškoj fantaziji o moći. Fluidna (muška i ženska) žudnja prema istospolnim partnerima također je samo blago glumački naznačena, ali tematski neobrađena. Čak je i sama heteroseksualna žudnja prikazana kao »mehanizam« stabilne pornografske tvornice obrazaca, a ne kao eksperimentalna zona dodira u kojoj se obično brišu sve socijalne etikete i klišeji lažnog morala. Nerijetko i sami rodovi. Matišić je kao seksolog bio mnogo radikalniji kad je u »Anđelima Babilona« uveo lik Gradonačelnika do ušiju zaljubljenog u svoju ovcu. Ovdje je seks na razne načine u službi ismijavanja aktualnih »moralnih panika«, a ne slobodnog skakutanja po divljim proplancima erotske imaginacije. Utoliko nema sumnje da nas je Matišić podučio. Da, ženska pasivnost je sve samo ne pasivna.

A kako onda u ovim komadima stojimo s direktnom akcijom, recimo političkom? Zašto u njima opetovano trijumfira Jerkičina »mafija s ljudskim licem«? Kako to da jedino Jerkica sređuje zaposlenja, bolesti, dugove, čak se brine i za trudnice? Jesmo li baš tako sigurni da nema angažmana izvan korupcije sustava? Gledano iz te perspektive, možda je Matišićeva drama i kritika muške pasivnosti. Likovi doktora i profesora, takozvanog cvijeta inteligencije, pokazani su kao zbunjene male djevojčice koje samo trepću pred nasilnicima. Oni se čak nisu u stanju ni »demitizirati«, kako američki dramatičar Mamet govori o svojim likovima, čiji je posao tijekom dramskog procesa izgubiti bar neke iluzije o agresivnim i beskrupuloznim muškarčinama koji tobože vuku sve ekonomske i političke konce, baš kao i izgubiti strah od erotike koja nesumnjivo jest mnogo više od pornografije. Mametov komentar kako su mu trebale »doslovce dekade« da shvati da je toliko manipuliran lažima pornografije i mačizma američkog sustava da mu je to gotovo uništilo seksualni i profesionalni život, svakako se čine relevantnima. Na kraju Gogoljevog »Revizora«, svi su goli. I dolazi prava inspekcija. Ovdje su na kraju komada svi i dalje u Jerkičinoj šaci i izgledna je jedino depresija glumice zaposlene preko veze. Znači da se farsa zatvara u samu sebe i ne vidi izlaza iz glave koja grize vlastiti rep. No i to je mitska slika, a ne seciranje konkretnih društvenih situacija. Kako god bilo, »Ja sam ona koja nisam« postavlja i jedno uistinu radikalno pitanje: kojim konvencijama robujemo. Svima? Ili samo seksualnima? Ili samo onima o kojima nam ovisi posao? Ili mitovima o vlastitoj nemoći? Važnost ovog komada i njegov glavni interes utoliko uopće ne govori o seksualnosti, nego o samooduzetim slobodama. Cenzurama. Šutnjama.

Monokromatika

Zato se nemali dio publike nijednom ne nasmije tijekom izvedbe. Ta »skamenjenost« i zastrašenost mnogih muških likova ovog komada drugačija je od ženskog prkosa, »damske« emocionalne manipulativnosti i burlesknog vitalizma Matišićevih junakinja. Utoliko je pred nama doista i feministički komad, usredotočen na razobličenje ma čije pozicije žrtve. Nije ga lako prihvatiti kao zrcalnu sliku suvremenog socijalnog trenutka, ali to ne znači da dramatičar u svojoj analizi nije točan. No možda se može biti i previše točan; toliko forenzički zaokupljen sitnim i krupnim zločinima da čovjek više ne vidi alternativne, anarhične prostore ljudske žudnje. Nadajmo se da će ih glumačka ekipa nastaviti nadopisivati ovom (ponešto tvrdoglavo) jednobojnom predlošku.

KALIBRIRANJE IZVEDBE

Ključne dramaturške doprinose predstavi donose videomaterijali, pokret i glazba, dok glumački ansambl još uvijek kalibrira svoju izvedbu i traži pravi ključ

Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr